

BOLALAR TARBIYASIDA MILLIY MUSIQANING TUTGAN O'RNI.

Qo`qon davlat univesiteti

Katta o`qituvchi Q. Fozilov

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida musiqa mashg'ulotlari orqali bolalarga o'zbek mumtoz musiqa asarlaridan tutgan o'rni, ularni iqtidori, ist'dodi va qobiliyatlarini rivojlanishida milliy musiqa san'atining tutgan o'rni haqida fikr yuritilgan.

Аннотация. В данной статье рассматривается роль узбекской классической музыки для детей посредством занятий музыкой в дошкольных образовательных учреждениях, роль национальной музыки в развитии их таланта, таланта и способностей.

Annotation. This article discusses the role of Uzbek classical music for children through music lessons in preschool educational institutions, the role of national music in developing their talent, talent and abilities.

Kalit so'zi. Milliy, mumtoz, dunyo, madaniyat, ma'rifat, sivilizatsiya, alloma, falsafa, ne'mat, maqom, samoviy, ilohiy, asr, mantiq, ziyoli.

Ключевое слово. Национальный, классический, мир, культура, просвещение, цивилизация, учёный, философия, благословение, статус, небесный, божественный, возраст, логика, интеллектуальный.

Keyword. National, classical, world, culture, education, civilization, scientist, philosophy, blessing, status, heavenly, divine, age, logic, intellectual.

Yangi O'zbekiston barpo etilayotgan ayni kunlarda musiqiy madaniyatimizga yangidan shukux olib kirdi. Shu bilan birga, u ko'hna mumtoz an'analарimizning to'la tiklanishiga, ayniqsa, yosh avlodlarni bilimdon, savodxon,

ma'naviy-axloqiy barkamol darajada tarbiyalashga misli ko'rilmagan imkoniyat yaratdi. Hozirgi Yangi O'zbekiston barpo etilayotgan ayni kunlarda ko'hna maqom ijrochiligi va an'anaviy ijodkorlikni rivojlantirishga katta ahamiyat berilmoqda. Shuni aytish joizki, musiqa san'atimizning xalq ma'naviy hayotidagi o'rni beqiyosdir. Musiqa san'ati xalq ma'naviy dunyosining ajralmas qismi bo'lib, uning ma'naviy ehtiyojini barcha davrlarda qondirgan va har doim hamdard bo'lgan, beminnat xizmat qilgan.

Yurtimizda ilm-fan, madaniyat, adabiyot, san'at bilan uzviy bog'liq bo'lgan ma'naviy merosimiz mazmunidagi san'at alohida o'rin tutadi. Milliy musiqa – millat qalbi. Xalqimiz azaldan tinglab kelayotgan tarix ohanglarining bizgacha yetib kelishi va ularning turlicha uslubda sayqal topishida mumtoz musiqa maqom san'atining o'z o'rni va alohida qimmat bor. Madaniyatimizning barcha rivojlanish davrlarida mumtoz musiqa maqom san'atimiz xalqimiz qalb qo'ri, ko'ngil davosi sifatida bebaho ma'naviy ozuqa bo'lib xizmat qilib kelmoqda. Chunki, mumtoz maqom san'ati azal-azaldan o'zbek xalqining nafaqat ma'naviy hayoti, balki kundalik turmush tarzi bilan chambarchas bog'lanib kelgan. O'zbek mumtoz musiqa maqom san'ati o'zining jozibadorligi, tarbiyaviy ahamitga egaligi hamda uning zaminida kuchli falsafay mazmun va bir biriga o'xshamas, qaytarilmas kuy tizimlariga egaligi bilan jahon xalqlari san'atidan ajralib turadi. O'zbek milliy va mumtoz musiqasining shakllanish tarixi uzoq o'tmishga borib taqaladi. O'tmishdan Sharq dunyo tamaddunida madaniyat va ilm-ma'rifat o'chog'i bo'lib kelgan. Sharq xalqlari va o'zbek zaminidan yetishib chiqqan allomalarning yaratgan asarlari hamda izlanishlarining mahsuli bugun jahon sivilizatsiyasining asosiy poydevori bo'lib kelmoqda. Musiqa san'atining azaliy an'analari Sharq xalqlari madaniyatida shakllanib rivoj topib kelgan. O'zbek xalqning milliy musiqa san'ati o'zining milliy jarayonlarida o'ziga xos hamda mukammal darajada shakllangan betakror xalq va mumtoz musiqa me'rosiga ega. Musiqa ilohiy ne'mat bo'lib, uning isboti qadimiy manba-larda o'z aksini topgan.

Musika asrlar mobaynida insoniyatning ma'naviy va madaniy qarashlarining rivojlanish natijasida shakllanib, charxlanib, mukammallashib kelgan. Shunday namunalardan biri maqomlardir. Maqom san'ati yuqorida aytilganidek samoviy va ilohiy ne'matdir. Maqomchilik san'ati o'rta asrlardan Sharq xalqlarining musika madaniyatida yetakchi o'rinni egallab kelgan. Maqomlar – mumtoz she'riyat va professional darajadagi ijrochilik uslublarining rivoji asosida shakllangan bo'lib, maqomlarning mazmunida ilm bor, ma'naviyat bor, falsafa-mantiq borligini ko'rish mumkin. Maqomlar xonlarga atalgan bo'lib, uni ziyoli va ilmlilar orasida ijro qilishgan va tinglangan. Chunki, maqomni tushinish uchun insonda ma'naviyat, madaniyat, bilim va dunyo qarash keng bo'lishi zarur. Shuning uchun ham maqomlar podshohlar va xonlar saroyida, ilmli va ziyoli-lar orasida ijro qilingan, shakllangan va rivoj topgan. Darhaqiqat, musika inson hayotining ajralmas bo'lagidir. Kuy ruhga ta'sir etadi, qo'shiq va ashula esa aql va ongga. Inson mungli kuy eshitganida o'z-o'zidan tebrana boshlaydi. Sho'x, o'ynoqi kuy tinglaganida esa inson vujudiga kuch kiradi, kayfiyati ko'tariladi. Ashula va qo'shiq tinglaganda esa kuy bilan birgalikda so'zning ta'siriga tushib, tahlil qiladi va xulosa chiqaradi. Bu esa musika san'atining ilohiy ekanligining yorqin misolidir. Davlatimiz tomonidan maqom san'ati va milliy musiqaga e'tibor davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. Maqomni rivojlantirish, xalq orasida targ'ib qilish va o'rgatish hamda kelajak avlodga yetqazish masalalari qo'yildi. O'zbekiston Prezidneti Sh.Mirziyoev tomonidan 2017 yil 17-noyabrdagi "O'zbek milliy maqom san'atini yanada rivojlantirish chora tadbirlari to'g'risida"gi qaror qabul qilindi. Maqom markazi tuzildi va uning negizida maqom ansambli tashkil qilindi. Har bir viloyatda namunali maqom anasambllari tashkil etildi. Musika maktablari hamda litseylar uchun maqom markazi tomonidan "Maqom alifbosi" kitobi chiqarildi. Xalqaro maqom festivali o'tqazila boshlandi. Xalqqa targ'ib qilish uchun ommaviy-axborot vositalari orqali ko'rsatuvlar efirga uzatila boshladi. Bularning barchasi xalqqa milliy boylik hisoblanmish mumtoz musiqani

yetkazishdir. Xalqning, millatning dunyo qarashini o'zgartirish, ma'naviyati-ni oshirish, o'zligini anglatish bir kun, bir oy yoki bir yilda bo'ladigan ish emas. Bunga yetarlicha bir qancha muddat va shu vaqt ichida bir necha avlodni milliy urf-odatlar, milly an'analar asosida yetishtirsak shunda yurtning kelajagi porlog' bo'ladi. Bu ishni bolalikdan boshlash ayni muddaodir. Milliy musiqa va maqomlar targ'ibini maktabgacha ta'lim va maktablardan boshlash kerak. Mashg'ulotlarida oz-ozdan tanishtirish va tinglatish kerak. Insonning yoshligidan milliy ruhini shakllantira olsak, bu kelajakda millatning, yurtning asl farzandlarini yatishtirishga asos bo'la oladi. Darhaqiqat, ommaviy axborot vositalari juda katta kuchga ega. Xalq orasida maqomlarni, milliy musiqa namunalarini targ'ib qilish chora tadbirlarini kengaytirish zarur bo'lmoqda. Ommaviy axborot vositalari orqali berilayotgan milliy musiqa namunalari, xalq sevgan ustoz san'atkorlar va bugungi kunda yetishib chiqayotgan yosh ijrochilarning ijod namunalarini, maqomlar-ni kengroq yorituvchi ko'rsatuvlarni berib borish orqali xalqning e'tiborini tortish mumkin. Chunki, bolaning yoshligidan to'g'ri yo'l ko'rsatib, o'zligini tanittirsak bu kelajakda jamiyatning, millatning yutug'i bo'ladi.

Ma'lumki, farzandlarimizni milliy ruhda tarbiyalanishi uchun ta'lim muassasalarida ta'lim oluvchilar turli faoliyat turlari bilan shug'ullanayotgan paytlarida yoki turli o'yinlar bilan band bo'lgan vaqtlarda milliy kuylar negizidan iborat bo'lgan maqom asarlar eshittirishning o'zi kifoya. Buning uchun ta'lim muassasalarida ta'lim beruvchilar milliy asarlarga muhabbatini uyg'otish kerak. Mamlakatimizda ayni paytda vujudga kelgan shart-sharoitlar bilim berish mazmuni va uni amalga oshirish jarayonlarini qayta ko'rib chiqishni va bu jarayonga tegishli o'zgartirishlarni kiritishni taqozo etmoqda. Xususan, ta'lim tizimini takomillashtirishga qaratilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish uchun tarbiyachilarining malakasini oshirish mazmuni va shakllarini takomillashtirish zarurati paydo bo'ldi.

Yoshi ulug‘ san‘atsevar insonlardan sozga, milliy musiqaga qanday mehr uyg‘onganligini so‘raganimizda, ular televizor, internet yo‘q paytlarda har bir xonadonda radio bo‘lganligi va undan taralgan milliy ashulalar, maqomlar milliy san‘atga oshufta qilib qo‘yganini ta’kidlashadi. Ayni ohanglar og‘ushida tarbiyalangan farzand kelajakda vatanparvar, milliy qadriyatlarini qadriga yetuvchi millat sevar inson bo‘lib yetishadi. Agar yoshi katta odamlarning bolalik davrida har xil rok, pop va turli oqimdagi bemaza musiqalar eshittirilganda hozir mamlakatimiz qanday ahvolga tushib qolishini tasavvur ham qilib bo‘lmaydi. Demak, hozirgi kunda farzandlarimizni millatparvar, vatanga sodiq haqiqiy inson etib tarbiyalashimiz uchun ta’lim muassasasida yuqori did bilan saralangan, milliy musiqiy cholg‘ularda ijro etilgan kuylarni eshittirishimiz kerak ekan.

Adabiyotlar:

1. Fozilov, Kakhramon. "MUSICAL THEORETICAL LEGACY." *Academic International Conference on Multi-Disciplinary Studies and Education*. Vol. 1. No. 10. 2023.
2. Madaminovich, Fozilov Qaxramon. "History Of The Science Of Music Theory And Modern Innovative Technologies In The Teaching Of Science." *Journal of Positive School Psychology* (2023): 1042-1050.
3. Fozilov, Qaxramon Madaminovich. "O ‘ZBEK MILLIY CHOLG ‘ULARI TARIXIGA BIR NAZAR." *Oriental Art and Culture* 4.2 (2023): 152-156.
4. Fozilov, Qaxramon Madaminovich. "MUSIQIY TOVUSH VA UNING XUSUSIYATLARI." *Oriental Art and Culture* 4.2 (2023): 147-151.
5. **U.K.Rahmonov.** Yoshlarni ma’naviy ruhda tarbiyalashda baxshichilik san‘atining o‘rni. *ORIENTAL ART AND CULTURE SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL*. ISSN:2181-063X. VOLUME 3 ISSUE 1. MARCH 2022.

6. **U.K.Rahmonov.** Sozandalar san'atida milliy cholg'ularning o'rni. ORIENTAL ART AND CULTURE SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL. ISSN:2181-063X. VOLUME 3 ISSUE 2. JUNE 2022.

7. Аскарлова, Сохибахон Мухаммаджоновна. "Особенности певческого мастерства школьников в подростковом возрасте." *Oriental Art and Culture* 4.1 (2023): 874-878.

8. Askarova, S. "DEFECTS IN THE VOICE OF PUPILS AND WAYS TO ELIMINATE IT." *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal* 10.11 (2022): 418-420.

9. Askarova, S. M. "EDUCATION OF SINGING SKILLS IN PRESCHOOL CHILDREN." (2023).

10. Asqarova, S. "XOR VA XORSHUNOSLIK FANI DARSLARIDA KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH." *Eurasian Journal of Academic Research* 2.7 (2022): 62-65.]